

Romualdas Kašuba

Mintys po 47-osios Lietuvos jaunųjų matematikų olimpiados

1997 metų Lietuvos matematikų olimpiadoje, kurios finaliniai taktai nuskambėjo jaukiame Kupiškio mieste, maždaug 130 moksleivių sprendė jau nebe po penkis, bet tik po keturis uždavinius. Visų trijų klasių mokiniams buvo pasiūlyti 8 skirtingi uždaviniai. Pats sunkiausias neabejotinai buvo Artūro Dubicko pasiūlytas uždavinys, kurio visi sprendimai ir vienuoliktoje ir dvyliktoje klasėje buvo beveik vienodai nesėkmingi.

Nenutylėtina ir tai, kad geometrinį dešimtokų uždavinį – komisijos manymu, patį paprasčiausią – teišsprendė tik kas ketvirtas, nors tereikėjo tik kartą pasinaudoti pagrindine įbrėžtinio kampo savybe: jis matuojamas puse lanko, į kurį remiasi. Geometrija (ir iš dalies kombinatorika) lieka nelyginant koks Achilo kulnas.

Geografinė pirmūnų konfigūracija ir miestais (Kaunas, atsigauantis Vilnius ir, žinoma, Panevėžys), ir mokyklomis (Technologinio universiteto gimnazija, Tikslųjų, gamtos ir technikos mokslų licėjus ir J. Balčikonio gimnazija) lieka ta pati. Gražu, kad prie šių banginių ėmė artėti Mažeikiai, parengę tris prizininkus.

Kadangi šalies olimpiada yra reikšmingiausias atrankos tarptautinei (pasaulinei) matematikos olimpiadai etapas, tai reikia (būtina ir tikslinga) įgyvendinti keletą svarbių dalykų.

Pirmasis – bene pats svarbiausias ir jau įgyvendinamas. Olimpiadose pateikiami uždaviniai turėtų sunkėti. Tai yra tikslinga, nes Pasaulinėje olimpiadoje išsamiai išspręstas kad ir vienas uždavinys (per dvi dienas iš viso sprendžiami 6 uždaviniai, po tris kasdien) yra įvykis, už kurį moksleivis gauna prašmatnų garbės raštą.

Žinoma, tuo pat metu reikia labai aiškiai pasakyti (kaip tai padaryta Amerikos olimpiadų uždavinių sąsiuvinyje), kad nors nieko arba mažai ką te-

išspręsti yra nemiela, tačiau nieko tragiško. Tai tik rodo, kad uždavinį sudarė irgi gera galva. Kita vertus, laikina nesėkmė turėtų paskatinti jauną, taigi drąsų ir veržlų žmogų daugiau pasipraktikuoti ir kitą kartą pademonstruoti savo tikrąsias galimybes. O šiaip – nors tai ir paradoksalu – pirmūnai ištvėmės požiūriu būna neatsparūs. Nes nelabai turi kur išbandyti savo jėgų.

Antrasis – būtina sudaryti dvi sprendėjų grupes – jaunesniųjų ir vyresniųjų. Juk tuoj turėsime dešimtmetę pagrindinę mokyklą, todėl 11 ir 12 klases tikslinga skirti į vieną grupę, o kadangi gimnazijos prasideda nuo devintosios klasės, tai 9 ir 10 – į kitą. Tuo labiau, kad pasaulinėse olimpiadose tėra viena grupė, o spręsti uždavinių atvažiuoja ir trylikamečių.

Trečias dalykas, kurį, tikime, pavyks įgyvendinti – tai rimtas, arba paprastai tariant, normalus gabių ketvirtokų–šeštokų mokymas. Tame amžiaus tarpsnyje jie yra labai imlūs, o tobulėti gali dar labiau. Analogija su menais čia labai tiktų.

Strateginiu ateities klausimu lieka nenutrūkstamo matematinio ugdymo centro idėja. Visiems aišku, kad gyvenimas to tikisi, beveik reikalauja. Turime daug gerų galvų, ir protingos akys žvelgia į mus tikėdamos, kad sugebėsime duoti jų verto darbo, pasiūlysime grakštų uždavinį – elegantišką paradoksalų ir nelengvą. Panašų į šį:

- *Dvidešimties muzikantų sąskrydyje kiekvienas muzikantas turi bent 10 draugų. Įrodykite, kad visada galima sudaryti du tokius trio, kad visi vieno trio muzikantai draugautų su visais kito trio muzikantais.*

Jeigu kam pavyktų šį uždavinį išspręsti bent per dvi valandas, tas gali manyti turįs nemenkų matematinių gabumų, tad tuoj pat turėtų dairytis kito uždavinio.